

Από τις 11 Απριλίου έως τις 14 Απριλίου πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες βιβλιοπαρουσιάσεις του νέου βιβλίου του αρχιτέκτονα Ηλία Μεσσίνα «Η Συναγωγή» στη συναγωγή (χάβρα) στην Κω, στη συναγωγή Μοναστηριωτών στη Θεσσαλονίκη, στο Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο στην Ξάνθη και στο αμφιθέατρο του Ινστιτούτου Γκαίτε στην Αθήνα.

Τις παρουσιάσεις τίμησαν με την παρουσία τους και με χαιρετισμό εκ μέρους του Περιφερειάρχη Κεντρικής Μακεδονίας Αποστόλου Τζιτζικώστα, ο Περιφερειακός Σύμβουλος και Τομεάρχης σε θέματα Διαπεριφερειακών συνεργασιών κ. Βενιαμίν Καρακοστανόγλου, ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνος Ζέρβας, ο Δήμαρχος Ξάνθης Εμμανουήλ Τσέπελης, η Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Κω Διονυσία Τελλή-Τσιμισίρη και η Αντιδήμαρχος Πολιτισμού Κω Σέβη Βλάχου, ο Αλέξανδρος Αλεξιάδης του Γραφείου Οικ. και Εμπ. Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος του ΥΠΕΞ, ο Πρόεδρος του ΚΙΣΕ και της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης Δαυίδ Σαλτιέλ, ο Μητροπολίτης Κώου και Νισύρου Ναθαναήλ, ο Ραββίνος Αθηνών Γκαμπριέλ Νεγρίν και πλήθος κόσμου.

Γιατί είναι το βιβλίο αυτό ιδιαίτερο και πολύτιμο;

Όπως ανέφερε ο πρώην Υφυπουργός Πολιτισμού **Γιώργος Λιάνης** που συμμετείχε στο πάνελ της παρουσίασης στο **αμφιθέατρο του Ινστιτούτου Γκαίτε στην Αθήνα την Πέμπτη 14 Απριλίου 2022**: «Πιστεύω απόλυτα στην άποψη ότι υπάρχουν άνθρωποι, που χωρίς αυτούς, ο τόπος τους θα ήταν φτωχότερος. Το σκέφτομαι αυτό και για τον Ηλία Μεσσίνα, ότι του χρωστάει πολλά γι' αυτήν την εργασία ο τόπος του, αλλά και για την Ελλάδα. Και ένας άλλος αρχιτέκτονας που έρχεται στο μυαλό μου είναι ο Δημήτρης Πικιώνης».

Στον χαιρετισμό του στην παρουσίαση στη Θεσσαλονίκη στην κεντρική **συναγωγή Μοναστηριωτών την Τρίτη 12 Απριλίου 2022**, ο **Δήμαρχος Θεσσαλονίκης, Κωνσταντίνος Ζέρβας** υπογράμμισε ότι «ο Ηλίας, με τον οποίο είχαμε συνεργασία από την εποχή που ήμουν αντιδήμαρχος, με το διεθνές συνέδριο ECOWEEK που διοργάνωσε σε συνεργασία με το Δήμο στη Θεσσαλονίκη το 2011 [...] συνάγει το πλήθος των εμπειριών μέσα από την πολύχρονη επιστημονική εργασία ανυπολόγιστης προσφοράς, μαζεύει τα σκορπισμένα κομμάτια της ιστορίας και τα ανασυνθέτει, φέρνοντας στο νου την πολυπολιτισμική συνύπαρξή μας. [...] Η αναστήλωση και η συντήρηση [που ολοκλήρωσε ο συγγραφέας-αρχιτέκτονας, της συναγωγής Μοναστηριωτών το 2016] είναι προστασία της μνήμης που ζει σε αυτό και η αναπαλαίωση το προσφέρει στο μέλλον».

Ο **Πρόεδρος του ΚΙΣΕ και της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης Δαυίδ Σαλτιέλ** ανέφερε στην παρουσίαση της Θεσσαλονίκης ότι: «Η λογοτεχνία δεν αρκεί. Η επιστήμη δεν πείθει. Απαιτείται συνδυασμός της γνώσης με την αφηγηματική φόρμα για να οδηγήσει τον αναγνώστη στην κατανόηση των ανθρώπων που δημιούργησαν και έζησαν γύρω από τη συναγωγή, στη Βέροια, τη Χαλκίδα, το Διδυμότειχο και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. [...] Θέλω να ελπίζω ότι 'Η Συναγωγή' [του Ηλία Μεσσίνα] θα συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του κοινού στο γεγονός ότι οι συναγωγές και τα νεκροταφεία των Εβραίων είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας. [...] Όταν έπρεπε να ανακαινίσουμε τη συναγωγή επέλεξα τον Ηλία για την αναπαλαίωση της Συναγωγής των Μοναστηριωτών γιατί ήθελε να διατηρήσει το 'χρώμα' και τη φυσιογνωμία του

χώρου».

Ο διευθυντής του **Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης, Ευάγγελος Χεκίμογλου**, ο οποίος συντόνισε την παρουσίαση στη Θεσσαλονίκη, ανέφερε μεταξύ άλλων: «'Η Συναγωγή' [του Ηλία Μεσσίνα] σηκώνει το παραπέτασμα ανάμεσα στο βιβλίο που διέπεται από τους κανόνες της ιστοριογραφίας και την έρευνα, που συνήθως παραμένει αθέατη. [...] Η ιστορική έρευνα και οι αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις στο βιβλίο 'δεν φοράνε την ακαδημαϊκή τήβεννο', αλλά συναντούν τα γεγονότα της καθημερινότητας».

Από το πάνελ των ομιλητών, ο δημοσιογράφος **Παντελής Σαββίδης** τόνισε από το πάνελ στην παρουσίαση στη Θεσσαλονίκη: «Το βιβλίο δεν είναι αρχιτεκτονικό δοκίμιο. Έχει συναισθηματική φόρτιση, γλυκιά μελαγχολία και είναι γραμμένο με γλαφυρότητα. [...] Κεντρικός του άξονας είναι ότι όλοι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως θρησκείας θα βρουν τρόπους και τόπους συμφιλίωσης.»

Η ιστορικός και Πρέσβειρα ε.τ. του Υπουργείου Εξωτερικών **Φωτεινή Τομαή** ανέφερε στην παρουσίαση στην Αθήνα όπου συμμετείχε στο πάνελ: «Τον συγγραφέα και αγαπημένο φίλο που μας συνδέουν πολλά. [...] Γνώριζα και συμμεριζόμουν χρόνια τώρα την αγωνία του Ηλία να προχωρήσει σε αυτή την έρευνα, τις στενοχώριες που ένωσε γιατί διαπίστωσε καταστάσεις που δεν περίμενε να συναντήσει [...] Ο Ηλίας δεν είναι συγγραφέας, εκτιμώ πως δεν το επεδίωξε κιόλας! Αλλά έγινε! [...] Κρατήστε το βιβλίο αυτό στα χέρια σας με αγάπη και σεβασμό και περπατήστε με εμπιστοσύνη πάνω στις γέφυρες που έχτισε με το παρελθόν ένας έμπειρος αρχιτέκτονας. Για τον ίδιο, ο δρόμος ήταν σκοτεινός, για όλους εμάς ο δρόμος αυτός είναι γεμάτος φως, το φως της γνώσης του συγγραφέα. [...] Λίγα λόγια για το ύφος της γραφής του : απλή αλλά όχι απλοϊκή, με στοιχεία αθωότητας, ανεπιτήδευτη, καθαρή. Χρησιμοποιεί τρίτο πρόσωπο για τον εαυτό του που τον τοποθετεί σε θέση αφηγητή - πρωταγωνιστή της Ιστορίας: σεμνότητα ή άμυνα ή και τα δυο; [...] Η αφήγηση και αυτή χωρίς περιττά στοιχεία και καθυστερήσεις, θαρρείς και βιάζεται να πει, ό,τι έχει να πει».

Η **Ομότιμη Καθηγήτρια Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης Μαρία Γκράτζιου**, η οποία συντόνισε το πάνελ στην εκδήλωση στο **Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο στην Ξάνθη την Τετάρτη 13 Απριλίου 2022**, ανέφερε μεταξύ άλλων: «Μέσα από τις καλογραμμένες και γεμάτες ευαισθησία σελίδες του βιβλίου 'Η Συναγωγή' [του Ηλία Μεσσίνα], διαπιστώνει κανείς τον πόνο του συγγραφέα για ότι χάθηκε, τον αγώνα του να σώσει ό,τι μπορούσε και την αγωνία του για το τι μέλλει να χαθεί. Διαβάζοντας το βιβλίο εισπράττουμε το μήνυμα του Ηλία Μεσσίνα 'Ποτέ ξανά' για την καταστροφή, τον θάνατο και τον πόνο, όποια μορφή και αν έχει και προς όποιον κατευθύνεται. [...] Αυτό που μου έκανε εντύπωση είναι ότι μετά από κάθε ιστορία υπάρχει πρόβλεψη και αφήνεται χώρος στον αναγνώστη για να γράψει τις σημειώσεις και τις σκέψεις που αποκόμισε από την ανάγνωση της ενότητας».

Ο **καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και Πρόεδρος των έργων Αναστήλωσης της Ακρόπολης ο αρχιτέκτονας Μανόλης Κορρές** ανέφερε στην παρουσίαση του βιβλίου στην

Αθήνα, όπου συμμετείχε στο πάνελ: «Με τον Ηλία γνωριζόμαστε και μας συνδέει στενή και μακρόχρονη φιλία από το 1992, όταν με υποδέχθηκε στα πανεπιστήμια Columbia και Yale [από το οποίο αποφοίτησε] όπου είχε διοργανώσει διαλέξεις και με είχε προσκαλέσει. [...] Οι συναγωγές είναι χώροι προσευχής και τέλεσης πράξεων υψηλού συμβολισμού, πράξεων απαραίτητων για την ιστορική συνείδηση και την κοινωνική συνοχή κάθε εβραϊκής κοινότητας. Οι συναγωγές ως κτίσματα, άλλοτε πολυτελή, άλλοτε ταπεινά, ανήκουν λόγω χρήσεως και πνευματικού περιεχομένου σε εκείνο το είδος κτηρίων που κατ' εξοχήν υπηρετούν τον δημόσιο βίο, ενώ ταυτοχρόνως είναι ιστορικά μνημεία, άξια σεβασμού και μελέτης. Με αυτή την πεποίθηση ο Ηλίας μελέτησε συστηματικά πλήθος συναγωγών, συμβάλλοντας αποφασιστικά στις έως τώρα προσπάθειες προστασίας και συντήρησης αυτών. Ακολούθως συγκέντρωσε στο παρόν βιβλίο με κάθε συντομία πλήθος ιστορικών πληροφοριών, προσωπικών παρατηρήσεων και μαρτυριών παλαιών ανθρώπων με έναν εξόχως συναρπαστικό, ενίοτε προσεκτικά μυθοπλαστικό και εν τέλει όντως συγκινητικό τρόπο».

Ο ηθοποιός και δημιουργός του μουσικοθεατρικού σχήματος Klezmer Yunan **Λεονάρδος Μπατής** που συμμετείχε στο πάνελ της παρουσίασης στην Αθήνα, ανέφερε μεταξύ άλλων: «Αμέσως σχετίστηκα με το βιβλίο του Ηλία. Γιατί ξεκινάει με ένα όνειρο. Ως άνθρωπος της Τέχνης λειτουργώ μέσα από το μυστήριο. Γνωρίζω ότι δεν γνωρίζω. Αυτό υπηρετώ. Αμέσως ένοιωσα πως υπάρχει ένα ισχυρό ερώτημα. Πώς έχουμε έναν τραγικό ήρωα που στέκεται και διερωτάται πώς να σταθεί, τί να κάνει με αυτό που τον πονάει. [...] Το απόσπασμα [που] αφορά την ιστορία της συναγωγής της Ξάνθης τελειώνει με την φράση. 'Δεν ξέρω. Είναι ένα δίλημμα'. Έτσι αντιλαμβάνομαι την τραγωδία. Η βάση είναι τα τραγικά δίλημματα. Ένα ερώτημα».

Έγραψαν επίσης για το βιβλίο:

Νίκος Βατόπουλος, Δημοσιογράφος 'Η Καθημερινή', Συγγραφέας: «Η "Συναγωγή" είναι το ψυχικό υπέδαφος μιας μακράς ερευνητικής δουλειάς, που περισσότερο μοιάζει με εσωτερικό κάλεσμα. Εκκινεί από την αίσθηση του χρέους, εκβάλλει στην κινητοποίηση συνειδητήσεων. Ο αρχιτέκτων Ηλίας Μεσσίνας υπήρξε από τους πρώτους, όταν σε νεαρή ηλικία και μέσα σε ένα κλίμα σχετικής αδιαφορίας αν όχι αρνητισμού, έθεσε στον δημόσιο διάλογο το ζήτημα της διάσωσης όσων Συναγωγών έστεκαν ακόμη όρθιες στην Ελλάδα. Με το νέο του βιβλίο, ο Ηλίας Μεσσίνας παγιώνει τη θέση του ως ενός ερευνητή που υπηρετεί πιστά την πολυπολιτισμικότητα και ιστορική συνέχεια του αρχιτεκτονικού πλούτου των Ελληνικών πόλεων και το ιστορικό αποτύπωμα μιας πολιτισμικής και θρησκευτικής μειονότητας και τη θέση της στο μέλλον».

Νίκος Μπακουνάκης, Καθηγητής Τεχνικών Αφήγησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Συγγραφέας, Δημοσιογράφος: «Θαυμάσιο. Ταξίδι στην Ελλάδα μέσα από τις συναγωγές του ελληνικού εβραϊσμού και ταυτόχρονα ανθρώπινες ιστορίες, που μοιάζουν με διηγήματα. Εκπληκτικό το τελευταίο κομμάτι. Μια συγκλονιστική ανασκαφή στη ζωή της Belle Mazur, της μυθιστορηματικής πολωνοεβραίας αρχαιολόγου που έψαχνε την αρχαία συναγωγή της Αίγινας».

Λίγα λόγια για το βιβλίο:

Η συναγωγή είναι ένα κτήριο. Είναι όμως και ένας χώρος ιερός. Μετά την καταστροφή του Ναού της Ιερουσαλήμ, ο θεσμός της συναγωγής μεταλαμπαδεύτηκε σε όλη τη Διασπορά. Έγινε το σημείο αναφοράς, συνάθροισης, προσευχής, γιορτής, χαράς και λύπης των Εβραίων. Στις συναγωγές συγκέντρωσαν και οι Ναζί τους Εβραίους, πριν τους στοιβάξουν σε καμιόνια και από εκεί σε εμπορικά βαγόνια για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα κρεματόρια στο Ολοκαύτωμα.

Το βιβλίο αυτό είναι τα παρασκήνια πίσω από την έρευνα. Ο διάλογος και η ανησυχία. Η προσδοκία και η σημείωση στο σημειωματάριο. Όλος αυτός ο κάναβος και το κέντημα της εμπειρίας που συχνά χάνεται σε μια επιστημονική δημοσίευση. Τα κείμενα βασίζονται σε πολυετή έρευνα στα ίδια τα κτήρια, σε δημοσιευμένα τεκμήρια και σε αρχεία (έγγραφα, κείμενα, φωτογραφίες) στην Ελλάδα, το Ισραήλ και αλλού, μέρος των οποίων είναι προσβάσιμο και στο διαδίκτυο. Βασίζονται επίσης σε συνεντεύξεις και σε γεγονότα, από την εποχή της έρευνας έως σήμερα. Στην επαφή με ανθρώπους και με τόπους, σε σκηνές που θα θύμιζαν κινηματογραφικό έργο, με κάποια συναγωγή ή ερείπια μιας συναγωγής στο φόντο. Η έκδοση περιλαμβάνει πρωτότυπα αρχιτεκτονικά σχέδια και σκαριφήματα του Ηλία Μεσσίνα.

Ο συγγραφέας Ηλίας Μεσσίνας (1964-):

Αρχιτέκτονας και πολεοδόμος, σύμβουλος αειφορίας και δημόσιας διαβούλευσης. Απόφοιτος του Κολλεγίου Αθηνών, του Yale School of Architecture και κάτοχος διδακτορικού στη Χωροταξία και MSc σε «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανέλαβε για πρώτη φορά την εκτενή μελέτη και αποτύπωση των συναγωγών στην Ελλάδα το 1993, την οποία και δημοσίευσε εκτενώς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Από το 1995 μέχρι σήμερα έχει αναλάβει πρωτοβουλίες με συνεργάτες για τη μελέτη, αναστήλωση, αναπαλαίωση και ανακαίνιση συναγωγών σε πόλεις ανά την Ελλάδα, περιλαμβανομένης και της προστασίας του ψηφιδωτού της αρχαίας συναγωγής στην Αίγινα.

Τα κεφάλαια του βιβλίου:

Η Συναγωγή: Ξάνθη - σε 5 πράξεις

Η ιστορία, σε 5 πράξεις, μας ταξιδεύει σε διαφορετικές περιόδους του κτηρίου - κατά την κατασκευή του το 1926, πριν και αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη συμμετοχή ορισμένων ανθρώπων που βίωσαν αυτό το κτήριο, συμπεριλαμβανομένου του συγγραφέα που το επισκέφθηκε και το αποτύπωσε το 1993. Η ιστορία τελειώνει με έναν νεαρό φοιτητή να αναζητά διαμέρισμα στην πολυκατοικία που ανεγέρθηκε στον χώρο, εγείροντας ερωτήματα για την ιερότητα και τη μνήμη του χώρου.

Ο Τρούλος: Κομοτηνή

Μία από τις πιο αξιόλογες συναγωγές που ερευνήθηκαν και μελετήθηκαν από τον συγγραφέα ήταν η συναγωγή Μπεθ Ελ στην Κομοτηνή, που κατεδαφίστηκε το 1994. Ανυπομονώντας να φτάσει στην Κομοτηνή πριν κατερρεύσει το τμήμα της συναγωγής που έστεκε ακόμη, ο αρχιτέκτονας φτάνει στην πόλη όπου τον συναντάει μία γνωστή του από την Κομοτηνή για να του προσφέρει ένα δώρο. Το επόμενο πρωί, όταν έφτασε στο χώρο της συναγωγής για να αποτυπώσει τον τρούλο, τον περίμενε άλλη μια έκπληξη.

Ο Στρατιώτης: Αιδυμότειχο

Ένας εξοδούχος φαντάρος, περιπλανιέται στην πόλη του Αιδυμότειχου αναζητώντας ίχνη από το εβραϊκό παρελθόν της. Το κέντρο της πόλης, όπου βρίσκεται το μεγάλο τζαμί και κάποτε και η συναγωγή, είναι διαφορετικό τώρα και λιγότεροι άνθρωποι θυμούνται. Ωστόσο, οι περιπλανήσεις του στην πόλη τον φέρνουν στο σημείο της κατεδαφισμένης συναγωγής και καθώς σκάβει για να βρει το δάπεδο που ακόμη σώζεται, ανταμείβεται από αυτά που θα του πει και θα του δείξει ένας άγνωστος που κατοικεί ακριβώς δίπλα και που θυμάται την εβραϊκή κοινότητα.

Το Πρώτο Βήμα: Χαλκίδα

Ο συγγραφέας ξεκίνησε το έργο της έρευνας και μελέτης των συναγωγών της Ελλάδας από τη Χαλκίδα, τον τόπο που γεννήθηκε η γιαγιά του. Η αφήγησή εμπλουτίζεται από την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας καθώς τη μοιράζονται στον νεαρό αρχιτέκτονα ντόπιοι Εβραίοι, που τον οδηγούν βήμα-βήμα στο περίγραμμα της εβραϊκής συνοικίας, των εβραϊκών σπιτιών, οικογενειών και επιχειρήσεων και του εβραϊκού νεκροταφείου. Η αφήγηση τον μεταφέρει πίσω στα Ιωάννινα, την περίοδο που αποτύπωσε τη συναγωγή στην παλιά πόλη.

Το Γκέτο: Βέροια

Ένας Ισραηλινός, γεννημένος στη Βέροια, προσπαθεί να ανακτήσει την ελληνική του υπηκοότητα. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, ανακαλύπτει ξανά τις ρίζες του στη Βέροια και ακολουθεί και κινηματογραφεί τον πατέρα του σε ένα ταξίδι στη Βέροια, εξήντα χρόνια μετά το Ολοκαύτωμα. Η ιστορία συνυφαίνεται με την ιστορία του συγγραφέα που επισκέπτεται τη συναγωγή τη δεκαετία του '90 και αργότερα επιστρέφει με τις μικρές του κόρες για να μοιραστεί τη δική του εμπειρία στη συναγωγή και το εβραϊκό νεκροταφείο.

Το Ψηφιδωτό: Αίγινα

Η ιστορία ενός ψηφιδωτού δαπέδου που ανήκει σε μια αρχαία συναγωγή, γύρω από την οποία εξελίσσεται η ιστορία δύο αρχαιολόγων ενός Γερμανού και μιας Αμερικανίδας Πολωνοεβραίας, η οποία αργότερα εργάστηκε για την JOINT και βοήθησε στην επανίδρυση των Εβραϊκών κοινοτήτων στην Ελλάδα μετά το Ολοκαύτωμα. Η ιστορία συνυφαίνεται με την έρευνα του συγγραφέα για το ψηφιδωτό και την παρουσίασή του σε έκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αίγινας.

Κεντρική διάθεση | Επικοινωνία:

Εκδόσεις Ινφογνώμων Φιλελλήνων 14, 10557 Αθήνα

Τηλ. 2103316036, φαξ 2103250421

www.infognomon.gr, info@infognomon.gr

ΠΗΓΗ: [ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΗΛΙΑ ΜΕΣΣΙΝΑ, 18.4.2022](#)